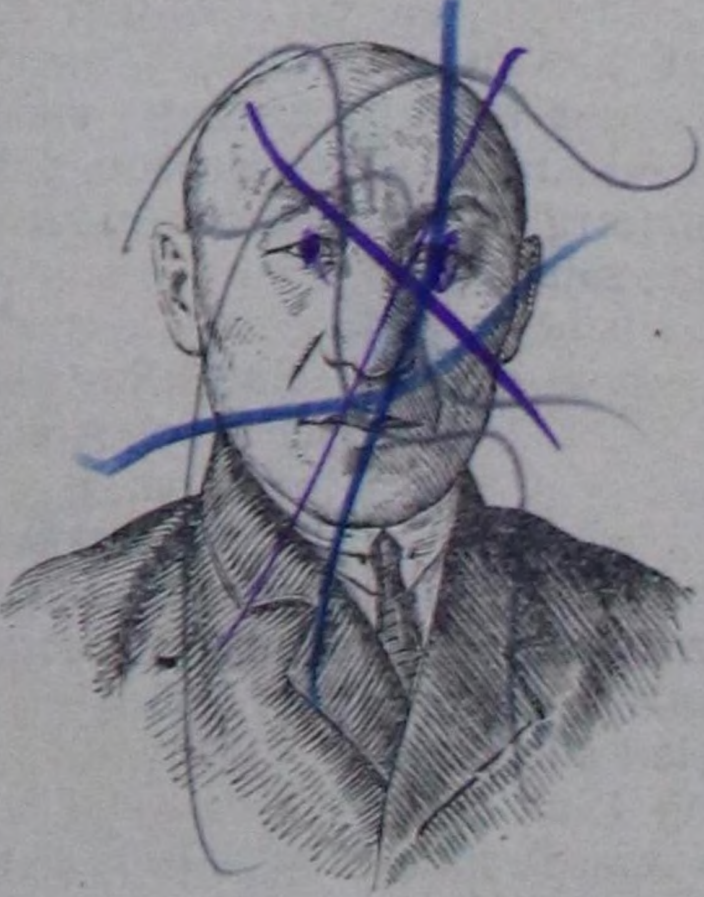

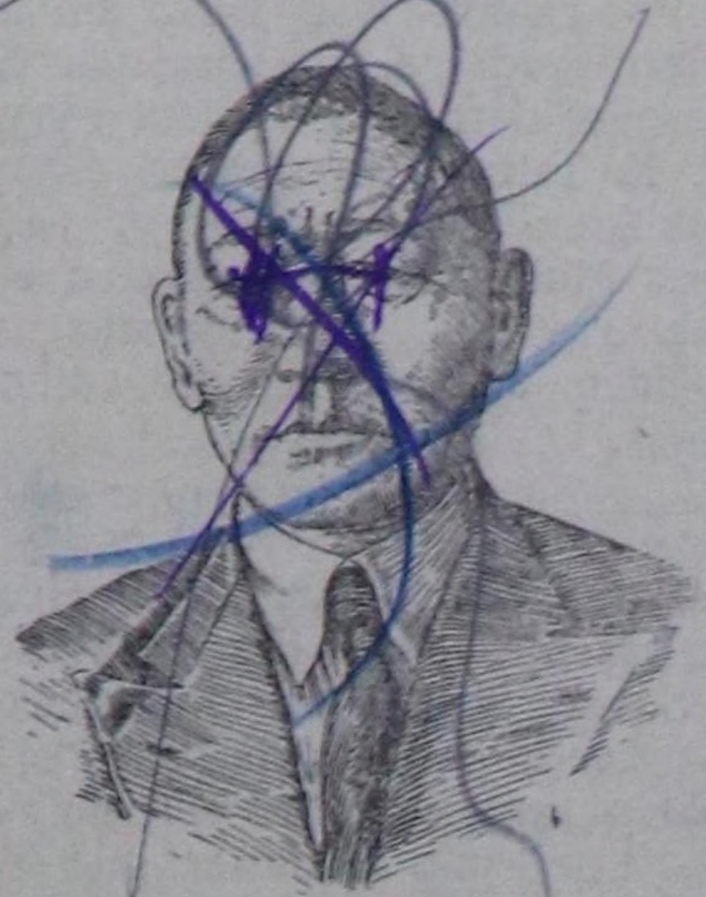
Pygy telegejnin proletarlaryny polgaş tarlatkan arattaryny revolustıuq tajıncı kyzyn көөр—Majnyñ pireezi telgerezin!

ARN TK prezidiymynıñ tar-
gazı eş TOKA.

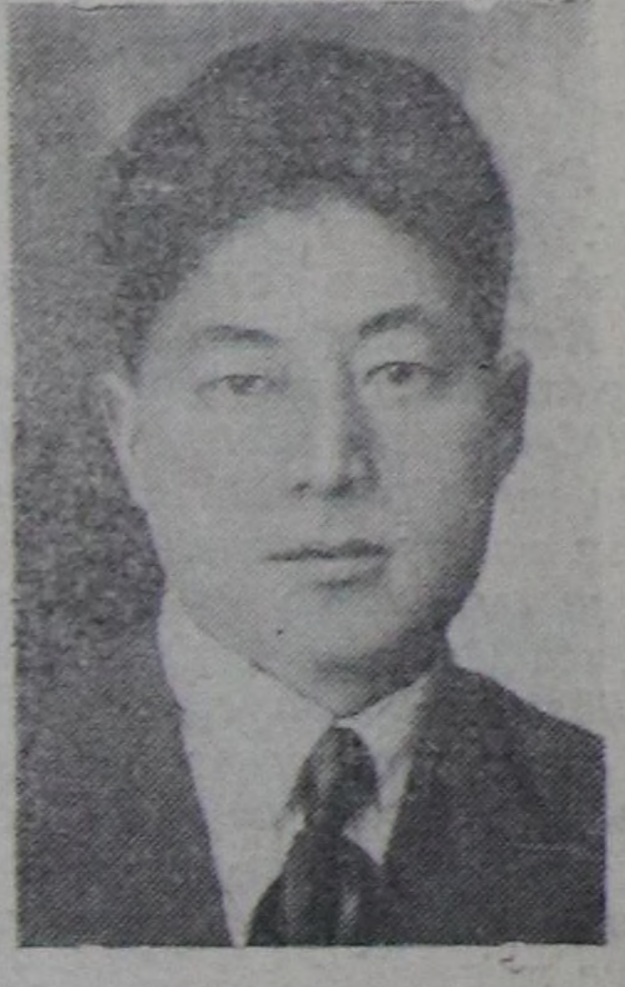
TAR Picce xural prezidiymy-
nyñ targazı eş ~~YEMEK-OL~~.

TAR Ministerler cöyleliniñ
targazı eş ~~CYRANT-TAZB~~.

ARN TK-nıñ Organizas kil-
diziniñ targazı eş PAJBR.

ARN TK-nıñ Cırdbıskın kildi-
ziniñ targazı eş TOVARİŞTAJ

1936 cılda Maj ajnyñ pireeninı xunu

(ARN TK prezidiymynıñ targazı eş Tokanyn cıyly)

Majnyñ pireeninı xunu polza, pygy telegejnin proletarlaryny polgaş tarlatkan connaryny pot-
taryny angızylyñ tajıynnarı-pile xıyrezi, ol xıreşti tınyzı cor-
udarda, podunun revolustıuq kyz-
yn көөр internasionaldıq xunu
polur.

Majnyñ pireeninı xunyn cıl pyg-
yzynde-le erttirip turar tep, pygy
telegejnin kırınga 1889 cılda
polgan 2 tugaar internasionaldın
1 tugaar uluq xuralı carlar ınd-
dyrgen. ındıq polza-taa, ol xur-
aldın mırnunda 1884 cılda-la
Ameriktin azylycınnarınyñ Cika-
go-xooraıga polgan Fedoras katt-
ıskan xuralınga „1886 cılda maj-
nyñ pirniñ xunynde Amerikı cur-
tıtınga, azylycın arattar 8 şak azy-
kylar kıdyr xıyrezi polza cıguur“
tep toktaal ındyrgen. 1886 cıl-
dın Majnyñ pireeninı xunynde
ol xuraldın toktaalında ajıtkan
lozunı parımdalaş, pygy Am-
eriktin, en blangıja Cika-go-xo-
raınyñ azylycınnarı cıksalır,
kapitalizm-pile uluq temisseldi
kylan.

Ol revolustıuq cıksaalı kapital-
izm razır, oon praştıncılary
turgan Spis suqlarıny azyr uly-
ur, muñ-muñ ıske revoluscular-
ny xılmeçter, kara-razyñnar
kaan polza-taa, olarnıñ xeree
olbeen.

Ystınde ajıtkan ıskas, 1889
cıldın egelees cıl pyryde-le Maj-
nyñ pireeninı xunyn, oran-aran-
nyñ ekonomin, politiktıq ege
cadazınyñ pajdalın parımdalaş,
telegejnin azylycın arat conu po-
dunun lozun negeldezin ana taar-
ıstıyır algaş erttirip turar.

2 tugaar internasionaldın 1 tug-
aar uluq xuralı Majnyñ pireeninı
xunyn erttirerde, kandyq lozun
salır alır uzurluqlı teen leer pol-
za:

1) 8 şak azyıl kılır, 2) tajıyn
coruktu kamgalar ezelekci tajı-
ga ıdurıanır, 3) sosializm ced-
ip alır xerek tep toktatkan. ınd-
dıq polza-taa, 2 tugaar interna-
tional soonda 1914 cıldın yjezin-
de taarızr yzel-ce kire perges,
Majnyñ pireeninı xunu xerek cok
tep carlar kaan. Maj tugajında
ındyrgen ystınde lozunarnı
kırgeş, paşa „Majnyñ pireeninı
xunu xerek cok“ tep carlaanır
ar көerge, 2 tugaar interna-
tional ezelekci tajıynnyñ cırşeer,

kapitalizmnyñ yzeline kirip, azy-
lycın arattın xereen kapitalizm-
nyñ xereenge solaanın todargaj
xereciler turar ol tur. Majnyñ
pirniñ xunyn 3 tugaar Komunis-

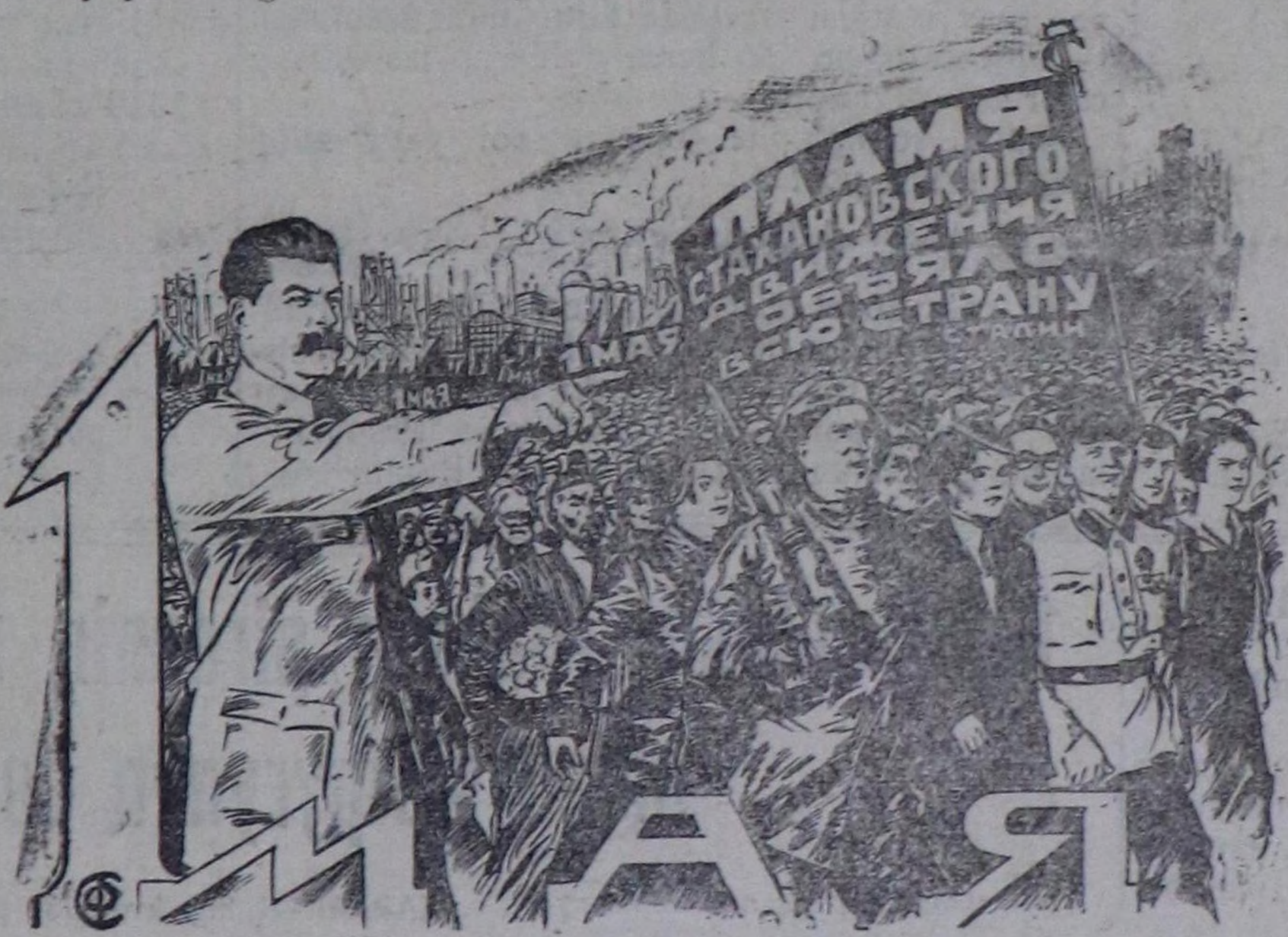
tıq Internasional cıl pyryde ert-
tirip, telegejnin proletarlaryny kap-
italizmga ıdur ekki xunu kıldır
corudup turar.

laaş, Majnyñ pireeninı xunyn ku-
dumcuga, arıq ıstınga azyt-cazyt
arga-pile pistin eş-öerleribis ın-
caar erttirerler.

По Majnyñ pireeninı xunynde,
pistin eş-öeryıys, Berlinge, London-
ga, Şanxajga, To-
kioga, oon-taa ı-
ske curtarnıñ uluq,
picce xooraıların-
ga cıksalır, po-
dunun mojnundan
kapitalizmnyñ, faş-
izmnyñ tyzir-oktaar
tep, podunun aştır
jadarap turarında
ıstınar, azyıl cok
coruun cok kılır
alır tep podaan
lozunı cıksa-
alır. Majnyñ pire-
eninı xunynde azy-
lycın, taraacın an-
gınyñ şılgartın-
gan ooldarın ka-
pitalistarnıñ, faşis-
tarnıñ kalcaaraan
tyrzok ıttar kırı-
ga razıynıga kılir
kaar, ölyrerin öly-
ryp, xılincektee-

tuñ xajnyşkınyñ ızyrındıyır şı-
davas. Xarın ol ızır turar kap-
italizmnyñ jozuzın telegejnin re-
voluzu cılsa şaar, azylycın, tar-
aacınga SSRE, MAR, TAR-nıñ
arat conu ıskas cırgaldıq xos-
tuq pajdalı cer-le tır perip
şıdaar.

Telegejnin kırında proletar re-
voluzu ınmeennin pettinde ka-
pitalizm revolustan kortkaş, po-
dunun pajdalın ak-ölyrykcy jo-
zuzu-pile ızyrındıyır alır sagış-
tıq. Ol coruktuñ xaraazında, te-
legejnin revoluzunıñ xeree tees,
kapitalizmnyñ kara-razyñnda ki-
rip aar xincek көrip cıdar eş-
teribis: Telman, Rakoşı, Antikaj-
nen, Tom-muni polgaş oon-taa
ıske muñ-muñ revoluscularny
xostaarına, Majnyñ pireeninı xun-
ynde podubustın kızıyıs sa-
lır-pis. По sorulganı xerek kırı-
nga kyyssedirin podaar polza,
xamıktın mırnunda RTO-nun
kezigynıge kalvaavı-pile kir-
ip, akşa-möngynny cıyr algaş,
ol revoluscularga pottaravıstın
ekonom tuzavıstı көrgyzer co-
rukto ırgylcy podar, pottaravıst-
tıñ internasionaldıq xyleelge-
vıstı pedik cadaga cedirip kyy-
sedirıvıstı Majnyñ pireeninı xun-
ynde kol lozun kılır alır-pis.

SSRE-nin milion-milion staxanofcularınga, Komunıstıq namın-
ga, Sovet cazaanga Maj pirniñ pajrıyn cedireel!

Maj pireeninı xunu SSRE polgaş kapitalistıq curttarga kancaar ertteril

1917 cıldın egelees, Majnyñ pi-
reeninı xunyn telegejnin proletar-
ları ıjı janzılyq erttirer appargan.

Erge-medel azylycınnyñ xolun-
da turar SSRE-nin curttınga oon
xamık azylycın conu Majnyñ pi-
reeninı xunynde nam, cazaanga
praştadır algaş, podunun social-
istıq tudıuşkunıñ cedıışkinne-
rin tynner, ol tudıuşkunı mo-
on ıñaj moon-taa artık tyrgen
şalırtyq corudarınnyñ xamık ar-
galarnıñ televirer algaş, ol coruk-
tu tiilelgeliq corudarın teskindir
podunun kyzyn eviledep alır
lozunıñ erestii-pile salır erttirip
turar.

SSRE-nin azylycın conu 18 cıl-
dın turguzunda podunun Komun-
istıq Namınnyñ polgaş azylycın,
taraacınnyñ Cazaan, paşa pygy
connun paşkıy Stalinnyñ ıd-
ırtılgaşy pile cedip algan sosi-
alistıq azyl-agıynıga, kulturunga
tajıynır algaş, Majnyñ pireeninı
xunyn ööryşkılyq, xektıyq pol-
gaş cajnıñ paşkı ajıynıñ pir ca-

azy—pyry, ceccek, taraa-rydaa
ıner xın tep pajrlar erttirer.

Kapitalistıq, faşistıq curttarda
azylycın arattar Majnyñ pireeninı
xunyn internasionaldıq jozu-pile
xamık orannarnıñ azylycın con-
unıñ kyzyn cangıs xynde kud-
umcuga cıksaar algaş, kapitali-
zm, faşizmga syr-kyzyn көrgy-
zer sorulgaşy erttirer polza-taa,
ındyrer lozunıñ polgaş erttirer
ergaları SSRE polgaş MAR,
TAR-dan ıraktı ılgaldıq.

Kapitalistıq, faşistıq curttar-
da azylycın arattar—Majnyñ pi-
reeninı xunynde pottarınnyñ revo-
lustıuq syr-kyzyn paşa көөр. По
xynde azylycın arattar Komunis-
tıq namnarga praştadır algaş,
kapitalizmnyñ ulam-na tınyzır ol-
urar tarlaaşkıynıga, ak ölyryk-
cy faşizmnyñ jozuzınga, paşa am
poor turar polgaş polur tep tu-
rar imperialistıq tajıynıga ıdur
cangıs frontunıñ kyzyn көrip,
sovet cazaan telegej kırınga tu-
rzuzup alır lozunıñ parımda-

rin xılincek eer poor. ındıq
polza-taa, olar ındıq teerveci
ak ölyrykcy jozuzu-pile revolus-

Maj pıreede TAR

Tıvanıñ arat massazı, po cıl-
dın Majnyñ pireeninı xunyn pa-
za koncuq ööryşkılyq erttirer.
TAR-nıñ arat conunıñ amıdyr-
al-kulturlıq pajdalı ulam-na pe-
dıp, azyl-agıynıñ yndezini—mal-
dın azyıl polgaş oon-taa ıske-
nıñ azyl-agıylar (aldın azyıl,
oruk-tuduı, tarılgı, caza akşalır
polganıvı, oon-taa ıske) ulam-
na pedip ızyr kelgen. Oran-
nyñ revolustıuq kulturu ulam-na
pedip corup olurar ejde, TAR-
nyñ cazak, namı 15 cıl poor
ulam-na ızyr kelgen ejde Maj-
nyñ pireeninı xunyn erttirer. По
cıldın Majnyñ pireeninı xunynde
pistin arat massa, podunun nasi-
onal revolustıuq cazak, namınyñ
praştalgazı-pile podunun xa-
mık kyzyn sıry cıksaar algaş,
eelceqlıq azyl-agıynıñ, kultur-
nyñ politiktıq sorulgalarnıñ eres
kyyssedirıngı şıdurgı sagıştı
salır xerek. Pistin po xyn taar-

ta kılir azyldaravıvı ılden tur.

TAR-nıñ 15 cıl polgan öö-
ryşkılyq pajrınga uktıstır, ol
pajrıga pelek kıldır amıdygaş-
tan egelees uluq azyldı kılir-
vıvı koncuq negeldeliq tur. Pis-
tin arat massa, ertken 15 cıldın
arazında podunun nam, cazaan-
ga praştadır algaş, paşa Uluq
SSRE-nin xamı tuzalamcıvı-pile
azyl-agıynıñ, kulturnıñ polgaş
tus respublikte tuskaj togunadı
talazı-pile uluq cedilgelıq pol-
gan. Pir cıvıv xamık organizas-
tar, tus tus arattar amıdygaştan
egelees uk pajrılyq xunyn
pettinde podunun 15 cıldın ar-
azında cedip algan cedıışkinne-
rin tynep көöryngı pottıq azy-
ldı corupas, uk pajrıly uktıstı-
tur caza-cıv cedilgelıvı cedip
alır tees eres azyldı kılvas polza,
15 cıl polgan pajrılyq xunıvıv-
ke mırnunda koncuq uluq-uluq
(Ulanıvıv 2 tugaar arında)

SSRE-niň kyssylyy Kъзыl şerii telgerezin!

Şeriň tugajynda

(Тываның Revolustuoq şeriiniň komandir-komissary eş ŞOOMANЫN cyuly)

SSRE-niň yletpyrccin taraaccыnnыň Kъзыl şerii

SSRE niň azylysyn taraaccыnnыň Kъзыl şerii, telegejniň kыrında pir tugaar kystyq, politiktyq polgaş pygy telegejniň tarlatkan arattarynyň adazy—Sovet Ebielin 18 cыldың turguzunda rъзыl-pile kamgalar kelgen polgaş kamgalar turar şeriň polur.

SSRE Uluq Kъзыl şerii, proletarnың kadъq cazaanың udurtulgaş-pile polgaş Pygy Komunistyq Bolşevik namnyň Tар Komitediniň cingine sekreteri polgaş telegejniň tarlatkan arat conunyn paşkыz eş Stalinnың paştalgazы-pile saktыр cetpes uluq cedişkinnerni cediр ar turar.

Am po yjede SSRE-niň hamyk azyl-agъjыnda staxanof şimceşkini corup turar. Po tugajynda, SSRE-niň Oran kamgalaar Kоmissary polgaş marşaly eş Voroşiloftan Kъзыl şeriiniň tajыnsь polit. peletkelinde, uluq ortumak komandirlerinde polgaş şeriinde mun-mun staxanofcular par tep cugaalaan polgaş paза Kъзыl-şeriqden xalazыр cangaş, ulustun azyl-agъjы, aar, ciik yletpyrge pargaş, kadъq-taa azyldь organizastар şadabas kъзыl şeriq cok polgaş staxanofcu poop şadabas şeriq cok tep turar.

Maj ajnyň 1 xynynde SSRE-

Kapitalistyoq curttarnың şerii

SSRE-niň Kъзыl şeriiniň revolustuoq medereli LENIN—STALINNың revolustuoq erttemi-pile ulgadыр turda, kapitalistyoq curttarnың kargъs şeriqleri polza, hamyktyň paak karangъ pajdalыnga өөrenip, pottarnың angъzып тапывас, харып pottarnың angъzы ergezin tыр алыр tep revolustun xereen kылыр turda, olarпы pazар, kapitalistyoq ergezin kamgalaar kyzy poop turar. Po cyuly ajttыр tur teer polza, kapitalistyoq curttarnың şerii politiktyq mederelge өөrenip turar cyve ege-le cok, hamyktyň pydyulyk pajdalga өөrenip, харып sөөk ылгаар, ekki sөөk, paak sөөk, ak keeş, kara keeş suq tep cyve

niň Kъзыl-şerii polza, podunun hamyk plan programyň ekki kyssedip, cyzyn-paazyň cepsek texninin uran arga, tajыnsь pajdalың koncuq ekki өөrenip ar, oranың kamgalaar syr-kyzyn, politiktyq mederelin tynner, po xynny koncuq ekki uktup, syrlyq cыskaalyң kылыр pajrlar erttirer.

Uluq Sovet Ebielinin aar, ciik yletpyrler, fabrik, zavottar, kolxos, sovxos, transport polgaş oon-taa eske hamyk azyl-agъjыlar uluq-uluq cedişkin-pile po Maj 1-niň xynyn uktup pajrlar erttirer.

Uluq Sovet Ebieli, oon Kъзыl-şerii maj 1-niň revolustuoq pajrlыq xynyn mыncaar erttirip turda, kapitalistyoq curttarda azylysyn, taraaccың arat con pottarnың kapitalis angъga udur, revolustuoq syr-kyzyn kыgyzыр, erge-şölee tьvargың temisseli-pile cыskaalyң kылыр. Olar ыncар turda, kapitalist ol azylysyn, taraaccыnnың revolustuoq şimceşkinin pazarynyň tugajynda pottarnың kargъs şaqdaalar polgaş kargъs şerii peletkeп turar. En ыlangъja, kapitalistyoq faşistar Maj ajnyň 1-niň cыskaalyң revolustuoq şimceşkinin pazarynyň peletkelin paş udur kылыр turar.

pilir poordan paşka, internasion-alizm tep cyveni mыrыnaj pilbes turar tur. Mыndыq şeriq polza, kapitalistarnың rъзыl şeriis tep turar şerii polur tur.

Ыncаarga am tynner cugaalaarga, Uluq Sovet Ebielinin Kъзыl şerii polza, telegejniň kыrında tarlatkan azylysyn, taraaccың arat tymennin cыrk curttalgazыnyň temisseli polur Oktabrnyň revoluzun kamgalar, ulam rъзыlыр turar. Kapitalizmnyň kargъs şeriqleri polza, kapitalizmnyň faşistyoq cazaanың ezelekci sorul-gazың kamgalar, olarның koloni ezelep алырның cepsektiқ kyzy poop, tajып kыpъskыларның iziq cepsee poop turar tur.

Тываның Arattyң revolustuoq şerii

TAR-nyň Arattyң Revolustuoq Şerii, telegejniň tarlatkan arattarynyň revolustuoq pajrlыq ekki xyny polur Maj ajnyň 1-niň xynyn 1936 cыlda kadъq cedişkinniq uktup ar turarыл teer polza:

1) Telegejniň azylysyn, taraaccың tarlatkan arat tymennin revolustuoq frontuzunga turzur politiktyq medereli koncuq uluq poop turar. Cyl tize, Arattyң Revolustuoq şerii, TAR-nyň cazaа polgaş ARN TK-nyň şyn revolustuoq paştıncыlar eşer: Cyymit-tazь. Toka-nyň paştalgazы-pile, arattyң revolustuoq cazaanың tuskaj хамарырас pot-ergezinin rъзыl kamgalaksъz poop, tus ergeni işlikki, taştıkkыnyң kontrrevolustuoq idegetteringe perip polbas, rъзыl kamgalaar tep cyveni medereldiq pilip kamgalar turar.

2) 1935-36 cыldың kыşkь surgulunyn plan programyň iştin ekki өөrenip ar turar. Oon iştinde tajыnsь politik peletkelderinin polgaş cepsek teknik talazynda ajtkan cyulderin ekki kыysseiken.

3) 36 cыlda kыşkьny cut ajылыnga pistiň şeriq cangъs-taa paş malың алыспаан, şeriqnin cыskaal aadynda argan aat cok, TAR-nyň kaje-taa kыzъgaaryң-ce coruur polza şadabas aat cok. Mal paazyň өstyryr tep cazak, namnyň ajttыşkыnyң kыysseidip turarыvыs polza: cыlgъdan iji pe tereen, am 20 azyq pe teryyr, oon cangъs-taa kulun ulyrves tep turar-pis. Ineevıs paза teryp egeleen. Xojuvustan 10 xoj tereen, xuraganь 11, oon cangъs-taa xuraganь elbeen polgaş moon songaar ulyrves-pis. Maldың sөөgyn saşyradыр talazы-pile paза uluq cedişkinniq-pis, cyl tize, am teryp turar pelerivis şuptu uluq askыrdan yugen kulunnarыq polur tur.

4) Şeriqnin targa komandirleri! 35-36 cыlda şeriqnin tajыnsь texniktyq erttemnerinden tuskaj erttemner өөrenip алгаş, ekkige şыlgadyr tep sorulga salgan polza, am cedişkinniq şыlgadyr

turar tur.

5) Kultur massalyq azyl talazы-pile arattyң revolustuoq şeriqleri uluq cedişkinniq. Cyl tize, caa şeriqler keep turar yjede pizik pilbes kiziniň xuuzy хөј турган polza, am pizik mыrыnaj pilbes kizi cok, cyq-le adak pilir 5 kizi arkan. Po ulustu kыska xuussaa

iştinde ыry tepşidip алыр tep turar.

Arattyң revolustuoq şerii, po 36 cыldың Maj ajnyň 1-niň paj-ылыq ekki xynyn uluq cedişkin-nii-pile uktup ar turar polgaş pygy telegejniň proletarlarыnyң revolustuoq syrlyq cыskaalynga ыдың kadыр erttirer tur.

Proletarnың хyндыlyy ынак ырызъ „Internasional“

Kul poop, kargъska tarlatkannar
Kuruq kalgannar turunar.

Xoradaan ugaanыvыs хajыр tur,
Xostaldыq caaga pelen-pis.

Pygy telegejde tarlaaşkың

Pygydezin uzutkaar pis.

Pygy cerni caartтыр cogaatkaş,

Pyryn erge tьbar-la-pis.

Pistiň sonnajы-la şiitpirliq caavъs tur:

Internasional-pile azylysyn arat sergeel!

(2 kattap).

Xaan, purgan-taa ijik pe maadyr—

Kыm-taa piske xostal peer eves.

Xostuq erge tьbar-la teende

Xolubus-pile tьbar-la pis.

Tarlaar pajdaldы uzutkaarda,

Targan temirni şejyner,

Tөгyde pьlaatkan хөrengisiz

Tөгerezin egidip алыл.

Pistiň sonnajы-la şiitpirliq caavъs tur:

Internasional-pile azylysyn arat sergeel!

(2 kattap).

Cyq-le telegejniň şeriiniň

Cyrekkir azylysynarы-pis,

Cerni eeleerde ergeliq-pis,

Cerge xaldaannarы aştal.

Kыccыргек kargъstarnың pazыnga

Kыstyq canыk tymgyreze,

Xereldiq хуныvыs tujaazy

Xebeer piske cыrk turar.

Pistiň sonnajы-la şiitpirliq caavъs tur:

Internasional-pile azylysyn arat sergeel!

(2 kattap).

Redaksydan: Po „Internasional“ tep ыры, 1936 cыldың 2 ajnyň 15-te №14 (515) „Şyn“ solunnun 3 tugaar arыnga parlar undyrgen. Uk ырыň ыncan adaanda pizeen tajылыгында, moon songaar tьva tьlga ulam eptiq poldurup taarыstырar teenin parыmdalaş, Kultur ministerinin canыnda cogaal komitedinin azyldak-cыlar polgaş uran-cogaal pölgymynden, paза paşkыlardan kiirgen sanaldar-pile po ыры tьva tьlga taarыstырar polbaazyratkanың po solunda parlaan. Moon songaar murnunda solunda pizeenin am kyş cok poldurgaş, po solunda parlaanың parыmdalar ылар өөrenir tur.

Maj pir caazynda TAR-nyň xereezenneri

(ARN TK canыnda xereezennер tassыnyň targazы eş Serennin cyuly)

Pygy telegejniň tarlatkan azylysyn tymennin revolustuoq temisselinin kыzyn көөр, internasion-al xaralzazыp rъзыdar revolustuoq хуны polur—Majnyň pir cazaыnga TAR-nyň xereezenneri pottarnың cedişkinnerni polgaş moon songaar corudar kol sorulgalaryн temdeqler алыр uzurluq.

Po yjede TAR-nyň xereezennernin nam, cazaanың paştalgazы-pile coraaş cedip алган cedişkin-ni хөј. Blangъja oranың azyl-agъjыnyň kol adыr—mal paazyның 1934 cыlda 10,27 %, 35 cыlda 14,04 %, өskeninge xereezennernin kirzilgezi uluq polgan.

Revolus murnunda pizik pilir xereezen cangъs-taa cok turgan polza, am po xyn cyq-le 5 kоzuunyn medeezi-pile ar көөрге, xereezennernin 35 % xirezi piziktig polgan turar. Oon-pile kadь erttem piliin ыryledip, kyryneniň azyl аfваныnga хөјy-pile kirzip azyldar turar. Ulustun 8 tugaar Uluq xuralыndan Picce xural kezigynyngе 9 kizi songutkan. ARN TK plenumunyn ke-

zigynynde 7 kizi par. Nam, are-ve kezigyny xereezennер eleen хөј.

Nam, arevenin azylynda 144 kizi, cazak-cagъrga azylynda 92 kizi, koop azylynda 13 kizi azyldar turar.

Am po yjede janzы pyry azyldarda xereezennernin 67 kizi tuskaj erttemniq kaadyr poop sanattыp turar. Xereezennernin işiki, taştıkkыnyң janzы pyry surguldarыnda eleen хөј өөrenip turar polgaş kirip өөrenir şkol, likpuntu, kызыl өq polgaş хөј cyul cыдыbыşkың pölgymy-mandыq cerlerde eleen хөј өөrenip turar.

TAR-nyň nam, cazaа ulustun azyl-agъjыnga xereezennerni хөјy-pile kiirşitip, olarның erttem kulturun saşyradыр, uruq tarыq-ың kulturlyq kizizider, avazыnga azyldaar, өөrenir хostuq şak peerin podar, kyryneden uruqlar şely, jasla turguzarыnga 10 mun akşa pergen. Am Kъзыlda uruqlar şely polgaş jaslanь turguzup, 30 uruqny aзыp turar. TAR-nyň xereezenneri ystynde

cedişkinnerni Maj pir caaga pajrlar temdeqler, moon songaar kыysseidip azyldarыnyң tugajыnda temdeqler алыр kol sorul-gazы polza:

Nam, cazaaktyн toktaalың kыyssediringe eres kirzir, ыlangъja 8 tugaar Uluq xuralыdan ulustun azyl-agъjыnyң kol adыr polur, maldың paazyң TAR-nyň 20 cыl polur o unda 2.000.000 cedirer teen cugula ajttыşkыnyң kыysse-edinge onza podal salыр, maldың caş tölyn pyryn mendi az-aar aзыraar, cajың pьzaa, xuragan, kulunnu semirttir алыр. Mal yzer azyldь şyn corudup, koşkar, хунаың өјynde salыр, inek, peni kызыratpas coruktu oraldazыр. Cajың maldы odarladыр semirttir алыр polgaş caj şaqda maldың kazaazyң tudup p letkeer, өdeen pöler, sigenni хөјy-pile хар peletkeп алыр. Po azyldarga xereezennер pottuq kirzir uzurluq.

Caskъ tarыlga azylynga, oon peletkelinge, xereezennер pottuq kirzir uzurluq, tarыlga хereqler argamcы, ыngыzaak, conak, oon-

taa eske cyulderni septeer taaraar, tarыlga yjezinde ulustun cem-aazyң ekki peletkeer, aalyң malың ekki karaktaar.

Cajың maldan yner ciq et cyuly: tyk-taagy, cel, kuduruk, algъ-ke-eş, cөkpek, aarъ, kurut, oon-taa eske cyuldy өј şaanda ekki ар-ыvы, арыq şeber peletkeer.

Ыlangъja хojun tygyn tyzyr-ыejin, coguur өјynde kыrgыp, өşkyny paза coguur өјynde cөek-tep алыр. Maldan yner ciq etti ekki peletkeп алгаş, pisti ханды-ыр turar kooperazyvыska хөјy-pile kiirip, oon planың toldur-ыnga eres kirzir polgaş podunun izer-ciirin, keder idik хevin oon peletkeп алыр. Oon-pile kadь erttem kulturun kedyrer coruktu cer-le utpas uzurluq.

Ulustun 8 tuar Uluq xuralы pizik pilbes coruktu 37 cыldың tencyzynde kolduunda cok kылыр алыр tep cugula ajttыşkың p pergen. Ыncаarga am pizik pilbes ulustun хөј kezii xereezennер po-or tur. Po cugula ajttыşkыnyң kыysseidiri-pile pizikke өөreniri kызыр şymajыр, pizik pilir хereezennер pizik pilbes өөryn өө-eridip polgaş aal pelykterge pizik-ke өөrenir pölykterni turguzup,

pizik pilir kizini tomujlar paşkыladыр uzurluq. Kezer kызыl-өq, likpuntu, cыдыbыşkың pölgymn-eringe хөјy-pile kirip өөreniri cugula.

Oon angъda, imperialistyoq faşistarga tarladыр, po Majnyň pir caazyң erttirer erge-şölee tees, ханып tөp temisseip, kargъstarnың kara-pazyңnarыnda аştар suşkar cыdar revoluscularga Tьva-nyň хereezenneri ыдың kadыр, olarga tuzalaar, RTO-nun azylyң saşyradыр, oon kezigynyngе хөјy-pile kirer uzurluq.

Ystynde cyulderni nam, cazaaktyн paştalgazы-pile coraaş хerek kыrыnga pottandыр, TAR-nyň 15 cыl pajыrыnga pelek kыдыр хereezennер pottuq azyldarың corudar uzurluq.

SSRE-nin socialistyoq tuduuskunyn eres tudup turar хөј saja staxanofcularыnga Maj pirenin pajыrың cedireeli!

Erge şöleezin tьbar tees faşistar-pile temisseip turar maadyr revoluscularga Maj pirenin pajыrың cedireeli!

Pistiň ынак udurttukularыvыs: Toka, Cyymit-tazь, Xemcik-ool telgerezin!

Маж пиреде ТАР-ның екки мал азылдыҗ аратарын илереди

Sadıq töləzi Ş. Ş. Şajmardanof.

Тываның куртунда азыл коşkulu
 сок, атыңга сепсес, мунуку
 ыкша тыреңи суве сок, тус-тун-
 да азыл-агыл, ет пудырылгезин-
 де насылалдын саа-саа каадыр-
 ларың.

Кизиниң кылган азылға артык кы-
 кирзе-таа, азын кылган кыш-а-
 ылын сизе-пиле ар турарың айт-
 төр турар ол тур.

Профес төр сөүлелинин оралакс
 тарагың **Пак-көк.**

Cut-pile ekki temisseş-kenner

Sumu targazь TAOJBA·LAMA.

Ystynde sannardan ap kœerge,
tus arbanın arat conu pottarın-
ın idepkeji-pile malın cıl-cılda
eleen nemer œstyryp algan tur.
Am moon songaar tus arban mal-
ın ulam-na œstyryp, ılangıja ro-
cılgy malının ciir sigen, sava-
ın ekki, xœjy-pile peletker alın
cugula tur.

Съсрпптаа.

Апъјакког РЕОЈЗИ.

Sumu sekreteri SARBAA.

Арван тарагъь Север-оул.

По еш ыскаш майдан хоралыо
тажынь пәры-пәлә темиссәлдә сә-лә
кәшкәтпәлә.

Mal emcizinde surukcu
NAZBTTb.

✻

Рiонер хер. Сьсььптаа.

Kattuşkaş . . .	915	1175	1268
-----------------	-----	------	------

Ystynde sannardan ap kœrge, tus arbanyn maľ eleen nemezir, œyp turar tur. Oon-pile ka d y tus arban kořkar, xurazyn 4 ajda yzerin koncuq oraldayy, ılan- gıja po casky tarılgazyn ertte egeleer te p koncuq peletkenip algan polgař am cyk-le xar erir in manar turar.

Азылсын, тараассын конну аштадыр сускадыр, ылырп сидирп турар, езеергектин тайынн кысыр турар пыгы телегејнін капитализм, фашизм сөнеер ползун!

Капиталисттық кырыnelerniң аразында сая-тайынның абылн өөскыдуп кысыр coruu koncuq cidiqlenip tur

(Kultur ministeriniң oralakcy saıydy eş Lopsannıñ cyuly)

Po yjede сая-тайынның абылн өөскыderiniң en-ne kolduq tasteri poop turar kырыneler polza, Paryñ Jevropta German, Cөөn cykte Japon poop turar polgaş paza Italıñ faşistarendan Abissin ulus-ce uđurlanıp сая-тайынн ыргыlcylep corudup turar. Italıñ po kargys coruu polza, telegeјniñ kargys хөрегиттенneriniң aразында сая-тайын peletkeliniң абылн uluu-pile corudaryñn хөrecizi poop turar tur. Cyge teerge: Italıñ faşistareñn Abissin curtıun-ce caalap kirgen ezelekci planş polza, Angli polgaş Franzy ulustarga ezeenniq pajdal tavaryştyr, olarñn Afrik tipte kolonilerige paza xaldaryñn podaan teleede, Angli, Franzy ulus polza, pottaryñn хөј kolonilerin хорталаа, сая-тайынның абылн paza-la тызыл-pile peletker turar turlar.

Po сая-тайынның абылн peletker turar curtaryñn азыл-агылн pajdaly kandyq turar teerge, ыlangıja German, Japon polgaş Itali ulus, пыгы-le азыл-агылн шерiqniң carylgazynga kiirip, шерiq cemzee kылырн көvydedip corudup turar polgaş өске азыл-агылн адырларь kызистiq turur turar. Bıtaarga, po yjede хөрегиттен curtar polza, camdyk азыл-агылларн мурнунда ыргыlcу kudulap paдыp турган pajdalyñdan piccii namdadyr turar polzataa, kapitalistyq telegeјde пыгы азылсн arattaryñn pajdaly ulam pakcrap, amdyral pajdaly kud-

ulap turar polgaş азыл cok ыletpyrcınnerniñ сапъ евеезеен, харып хөј-хөј азыл cok ыletpyrcınnern am-taa aştap suskap coruur tur.

Kapitalistyq orannarda kōdee tараассынарның pajdaly paza pakcrap, албан tadabyr ulgadyr,

Сая-тайын peletker кысыр турар кырыnelerniң corudup turar сая-тайын peletkelderin ap көөрге:

German ulustun faşistare polza, сая-тайынның peletkeli poldurup пыгы conun албан-pile шерiq азылнга kiirip, пыгы ulustun азыл агылн шерiq cemzee pudyrer ыletpyrlerge kiirip turar. Germanñn faşistare polza, moon murnunda Franzy ulus-pile kandyq-taa шерiq cemzee polgaş шерiq kyzyn corudup polbas tep tugurup keree caryp алган ceri polur REJIN MOZU tep cer-ce po yjede шерiin corudup, murnunda caryn kereezin ыrep turar tur. Germanñn faşistare polza, SSRE-ge uđurlanıp, SSRE-pile Franzy ulustun aразында сая-тайыnga uđurlanıp, pot-pottaryñn tuzalazyr tugajynda caryp turar kereezinge uđurlanıp cыdar turlar.

Japon ulus polza, po yjede Kьdat curtıun songu talazynda Pejpin, Cagar, Cege tep cerler polgaş iştikki Mooldun curtıun—po cerlerni ezelep алыр-pile ыргыlcы тайын corudup turar polgaş Mancuunun curtıun ezelep алган. Am ol curtıun SSRE-ce xaldaryñn төр суур ceri kылыр, temir-

olarñn yndyrer paraan produkcyunyn ыnezi piccelep turar. Po cyulder cyny ajttır tur tize, kargys хөрегиттенner сая-тайынның абылн peletkerde paza-la азылсн arattaryñn kырыnga aar perge tarlaaşkыnn көргызыр turar tur.

oruk, uzar-xeme turar cer, cыcaannar oruu cizektiқ cyulderni salıp ap turar polgaş Mool Arat Respubliktyñ kызыgaaryñ-ce шерiqin corudup, апаа cыtkan ulustun kызыgaaryñ ыrep, ezelekci coruktu corudup turar. Japon polza, oon angьda, moon murnundan peer ыргыlcы murnukku uluq talajlarga podunun paroxodon хөј-pile salıp, онu tamcыcтыr koloni ezelep tugajynda Angli, Amerik curtıar-pile ыргыlcы temissezip kelgen polgaş am-taa temissezip turar.

Itali ulustun faşistare polza, Abissin tep Afrik tipte апаа cыtkan piccii ajmakty tarlar kuldañp, podunun erge-carylgazynga ezelep алга, koloni ezelep kызыrgek kargys кырыne poop алырн podap oraldazyр turar. Italıñn faşistare Abissinni ezelep алыр teeş, пыгы-le kызын ынар salıp, kargys сая-тайынн кылыр turar coruk polza, апаа cыtkan Abissinniң arat tymenige koncuq-la perge pajdaly tavaryştyr turar tur.

Сая-тайынның абылнга удур coruduuşkыnnar

Telegeјniñ kырында сая-тайынн абылнга uđurlangan тайын politikty corudup turar koncuq kыстыq oran polur—SSRE-nin telegeј kырында möge kызы ulam-na özyр turar polgaş telegeјniñ kырында arat tymenniң сая-тайыnga polgaş faşis jozunun абылнга uđurlangan cangys frontu zu polza, ulam-na özyр turar. Cizeeleerge, сөлгы yjede Franzy ulustun хөј tymen arattary şuptu cangys eptiq хөdelgeş faşistareñn өөскыу абылн өөскыtpeјin kadyq харыñn perip турган, paza Ispan ulustun arat tymeniñ cangys frontuqu хөdelgeni yñgeş, сөлгы cыdaryñn iştinde kargystın kara-pazyñnga kirgen revolustu eşterni хөstadyр ap şydaan turlar. Oon angьda, koloni curtaryñn arat tymeni polza, сая-тайыnga удур temisselin тызыдыр turar koncuq хөј polgan. Cizeeleerge, Italıñn Abissin-pile caalazyр turar шерiqleriniң aразыnga албан-pile kirgen koloni шерiqler polza, хөј-хөј-pile Abissin шерiqiniñ talazyñ-ce хар kire peer turlar. Itali polza, oon kortkaş, сая kылыр турган yjede koloni шерiqlerini хамык шерiqniң ortıun-га тургузыр turar. Onu cyge ыncaryñ tize, ol koloni шерiq Abissin-ce хар kirbezini teeş ыndıq tur. Paza koloni curtıar polur Kuba, Palasti suq tep curtarda arat con ыргыlcы хөdelgeen yndyrp temissel corudup turar.

Po cyulder cyny көргызыр tur tize, пыгы telegeјniñ азылсн arattary polgaş koloni curtaryñn tarlatkan arattary polza, revolutun temisselin ulam тызыдыр turar tur.

Ligi-Nas tep пыгы curtaryñn aразында тайын turarñn kamgalaan organizas polza, пыгы telegeјniñ kырында тайыnga тура cok кырыnelerni uđurtıup, тайынн egelep өөскыдуп turar кырыnelerni soksadyr tugajynda camdyk хөmceqlerni paza-la ap corudup turar, cizeeleerge, Angliin kargys cazaа, oon paaştyñcylarь Itali, Franzy ulus-pile пыдуу cugaalazyр, plan kылыр, Afrikti ыlezip ezelep алыр tep turda, онu Ligi-Nastan puruu şaap soksatkan. Reјin tep шерiq cemzee corudaryñ хоруqdaan mözu-ce Germanñn faşistare шерiin, cepseen corudup, Franzy ulus-pile caalazyр podaldıq турганыnga Ligi-Nas paza хары perip турган.

Po yjede telegeјniñ kырында сая-тайынның абылн özyр turar coruktarga удур temissezip, апаа хөј tymenni ебиледеp tugajynda Komyunistyq Internasiona dın organizazyр özyр, oon cer-cerde salıylarь massanь organizastary-pile uluq cediіşkыnniq poop turar polgaş SSRE polza, paza podunun uluq kызы-pile сая-тайыnga uđurlanıp, telegeјniñ kырында тайын politikty corudup turar polza, uluq cediіşkыnniq poop turarñn moon todargaj көр-pur polur tur.

Май пиреде caskь тарылга азылдарь

„Хемчик-ool“ кыреконмдан „Тока“ кыреконм-це кыжыгыр

Slerniң „Тока“ кыреконмнун пыгы азылсн, албан хаарларын, Şagaan-арық кыреконмнун азылсн, албан хаарларьндан 1936 cыда caskь тарылганьн planşn erestiқ kыssediringe polgaş oon şynaryñ saızyradynga revolustuq margyldaaga кыжыгыр tur-pis:

1. Pistin talavystan kыssedir азылдарьыс polza: Kызыl-tas 500 gany, sula 200 gany, aar ciir көk sunof 10 gany, kulturluq sigenni 50 gany, kattyşkaş 760 gany tarıyыnga şuptu kыzyvys pelen.

2. Tarılgany ertte egeleeş, kыcka өј iştinde toozar polgaş oon caskь, saıgy азалгазын таарыстыр, хоралық cyyderge алырпзыnga slerni azar-pis.

3. Po cылыр pir gadan 78 puut taraany yndyrp алыр teenin, pistiң kыrekonm pir gadan 90 puutu yndyrp алыр polgaş 700 ga cerden 63000 puut taraany yndyrp алгаş, oon 8400 puudun kamnar kamgalap artıtyр алыр-pis.

4. 36-37 cыdaryñn агаар soogundan amdygaaştan kamgalanь sorulga-pile хамык sigen şelderin арыqlap аштаp, kazaalaar polgaş maldыñ şnar pajdalyñ saızyradynga slerni azar-pis.

5. Moon-pile kady, хана solunynun азылн saızyradьp, ajda 2-den ezees evesti yndyrp turar-pis. Paza kultur massalyq азылдарь telgeşder turgaş, азылсн massalaryñn polit. pillişkыniң өryledip, ыlangıja pizik pilbes pajdaly uzutkar алган turar-pis.

6. Kыş азылн saıgyлga cyrumun pyşыq tudup тургаş, ыsynde айткан cyulderniң ылар şynarynga cedi kыssedip алган turar-pis. Po margyldaany corudaryñ азылсннарның kalbak хуралыnga paдылаан. Moon tynnelin aj сапында көрзыр turza coguur.

Азылсннарның kalbak хуралы.

Еş Caş-uruq тарылга ортта ider-keјin көргызыр tur

Kaa-xem козуунунун Koptu сумузунда хөreczenner tassьñn targazy eş Caş-uruq, хөreczen eş өөryп евиледеp алгаş, 4 ајыñ 8 хyнде myн сумунун Paj-sөөt хөmде Cangys-terek pygazyñn өөзын товурактар каqдылар. Olarñn товурактаан ciі 150 кулаş polgan. Paza olхyn Cыланьыq pygazyñn 160 кулаş xire cein товурактаан.

Еş Caş-uruq, cyny ajttır tur teerge, cазak, namıñn хyn пыгы yndyrp turar toктаal саавыñн хөрек кырыnga кыssedip, po 36 cылыñ caskь тарылгазыnga удур peletkelin кылыр турарь ol tur.

Хөreczen eş өөrler eş Ca-uruq ezinerniң ylegerin ap, caskь тарылгага kalbaa-pile kirziner.

KXX-da nam komizь Arapcaa.

Kōdee sumularda тарылгага peletkenip алгань

Uluq-xem козуунунун Iji-tal сумузунда namñn 10 tugaar yуryнyn 88 kezıgyñneriniң caskь тарылгага peletkenip турарьн manaa todargajlaarga polza: am xolunda par turar хөrecselder polgaş yrezin cyulderin san-pile көргыzerge, cinge taraa—168 puut, sula—31 puut, kызыl-tas—10 puut, kattyşkaş—209 puut. Cetpes turar yrezini cinge taraa—12 puut, sula—153 puut, kызыl-tas—11 puut, kattyşkaş—176 puut yrezinni тыр алырн oraldazyр turar.

Хөrecsel talazy-pile andazyñ—17, temir ilir—10, ыjaş ilir—1, temir-xyrek—57. Am тыр алыр tep turar cetpes хөrecseli andazyñ—9, temir ilir—6, temir xyrek—6. Am xolunda азылн aat—123, şarь—68.

Enir cылыр 92, ыgaş gany taraa polza, po cылыр 112 gany tarьыr tep turar. Po kelir castьn тарылгазын koncuq şalyptyq pajdal-pile азылдарьн oraldazyр turar.

Uluq-xemde T. NORBU.

Cөөn-xemcik козуунунун Syt-xөл сумузунун 16 арванарыñn xolunda par turar caskь тарылга cepsekeri polza: andazyñ—134, ilir—113, xomuut—289, temir-xyrek—346. Xolunda par yrezinner: kызыl-tas—392 puut, sula—310 p., арбай—277 p., cıñge-taraa—459 p., kattyşkaş 1438 puut yrezinniқ.

1935 cыда 604 ga cer taraa polza, 36 cыда 700 gany tarьыr tep turar, oon yrezini polgaş cepsek хөrecseliniñ tuduzun 4 ajda kыssedip алган turar teen. Paza po cылыр 3010 кулаş sigen şelyn kazaalaar tep turar, oon ыjazyñ parьk-la toozazyñ tyzyryp алган.

Surgakcy Sancat, sumu sekreteri Таваа.

Uluq-xem козуунунун Iji-tal сумузунун Ottuk-taşa 9-10 tugaar арванарыñн xamaattыларь 36 cылыñ тарылгазын 25% өstyрp kalbattyр sorulga-pile taraa şelderiniñ kazaalarьн 4 ајыñ 10-

dan egelep septeenner. Paza 2882 кулаş cerge сая kazaа tudaryñ 5 ајыñ 10-da toozar-pis tep turlar.

Aratkor Nogaan-ool.

Parьñn-xemcik козуунунун Kөp-sөөk сумузу 15 tugaar арваньñн хammaattыларь, 36 cылыñ caskь тарылгазыnga peletkelin 4 ајыñ 15-te toozup алган: азыл aady—31, şarь 17-ni тыстандырган, yrezia 122 puut pelen par.

Yyr targazy SEMISPEJ.

Kaa-xem козуунунун Koptu сумузунда „Revolustuq komun“ tep CAE-nin kezıgyñneri Aryq-paazy tep cerde sigen kazaazyñ caartтыр кылыр-pile 680 ыjaşty tyzyryp алган. Paza taraa тарьыr andazyñ, liirini pyryn septees, am cyq-le cer kararьp, eritiriñ manap olurlar.

Aratkor SьMCAAN.

Tandy козуунунун Mezegeј сумузунда namñn 2 tugaar yуryнyn пыгы kezıgyñneriniñ caskь тарылгага peletkenip турарьн manaa көөрге: Po cазыñ 35 gany tarьыr tep teбeilep алган. Азылаady—38, şarь 2, andazyñ—10, ilir—10, xomuut 26, ыngьzak 4, par yrezinner: kызыl-tas 55 puut, sula 48 puut, cıñge-taraa 20 puut, арбай—13 puut.

Nam kezıgyñneri podunun tus tus caskь тарылга хөrecselderiniñ septelgezin 4 ајыñ 15-te parьk koldun тегерip алган, cer kararayñ manap olurlar tur.

Aratkor Tazy-sambuu.

Pelbeј sumuzunun caskь тарылгага peletkeli

Kaa-xem козуунунун Pelbeј сумузунун arat conu caskь тарылганьн yrezini polgaş cepsek хөrecselin şalyptyq peletkenip turar. Cyl teerge, 574 puut ak-taraa, 6 puut арбай, 2 puut көk-taraa, şuptu 736 puut yrezinni peletker алган. Oon angьda хөrecsel talazy-pile ardayñ 22, ilir 32, xomuut 72.

Pistiñ sumunyn caskь тарылгазын хөrecselin, yreziniñ ileredip pi-

ziirim-pile kady, po cылыр абылдыq cuttan polgaş cyzyn-paazyñ cыldagaannardan өlgen malyñn сапън көргыzerge polza, şuptu 77 paaş poop turar.

Po хire абылдыq cut poop turda 77 paaş mal өlgen турарьн көөрге, maldыñ odar-pelciirin ciir sigen, savanьn ekkі peletkeen polgaş cut-pile cyzyn-paazyñ temissezip хөmceqlerni paaş удур corutkanynda polur tur. Siilin.

ARATTAR! Cайгь polgaş kozuun şkolaların ej şaanda azydarınga kirzip, uruqlarvıstın revolustuoı medereldioı eoredilgezın kalbarttıp, aal-polyktyn pizik surguulunga piziibis eoreniringe eres xyreşkeş, 1937 cılda con-nun pizik pilvezin kolduunda cok kылы!

Cajlaq şkolaların paşkyların peletkep tur-pis

Тыва арат республиктн империализерге polgaş feodaldarga удурланган аймактн революцун сөөлүнге cedirip, feodal pajdalybın тазыларын тура тырттарыга насional хевирлиq polgaş revoluscı ut-ka şnarlıq kulturnu am-taa ulam ынај telgedirip corudar tal-azy-pile Ulustun 8 tugaar Uluq xuralıdan koncuq todargaj ajıt-yp pergen polgaj. Revolustuoı cаз Тыва тургузарда yndezin kaadylar хамыктн cugula pol-ur. Олар cok polza, arattın kon-cuoı cдыр kалган азы-агыбн көдүрүп, nasional kuiturun тур-гузур, curtta feodal pajdalybın тазыларын тура тырттыр, оон p-ak arttın ызын cok kыыр poluu perge. Moon uzurundan ynde-zin kaadyların peletkeerin cазak, nam koncuq cugulalap көрүр турар.

Pistin cazaabıs polgaş arattın revolustuoı namıdan arattarın erttem surguulga eoredip, olar-нын polit p lin öyledip alыр teeş, eidep j nız argaların xereqler, janız janız uluq ulus eorenir şkolaların polgaş picce uruqlar eorenir şkolaların kыыş, cай tibe-jin organizastap, onu paaştap sagyş salыр турар karakka todar-gaj көstyp турар polgaş arat mas-saların sagyş setkilinge koncuq өөрүşkylyq sonuurgandıq poop турар.

Monu praktik aзы kыыnga corudarda ertimniq paşky kaadylar xerek, ol kaadyların Kызыlda paşky texnikumu (sur-guulu) peletkep turar. 1935 cы-da Tыва teviskeeringe 15 cай-laq şkolazy turguskan, ортта paş-

ky surguulunun eorenikileri kon-cuoı iderkejliq aзыldar coraaş kelgenner.

Po cyny көргүзүр турарл teer-ge, yndezin paşky kaadyların peletkep şdaarvıstı praktik kыыnga xerecciler turar ol tur. 1935 cыlda organizastap turgus-kan cайlaq şkolalar arat connun keşkin pajdalyga koncuq таа-рышкан polgaş uk şkolaların eorenikilerin pilii pagıj eves poop ertiken. Todargaj xereccizi: Uluq-xem kozuunунun Caattyga turguskan cайlaq şkolaların eorenikileri, en paaştajınga cedir san pilves paza yzyk pilves tur-gannar, olar surguulun төгерер cыgar kelgende, men podum xе-nap көөрүмге, eorenikiler pireden egeleeş, cyske cedir sanap турар appargan polgaş picce aja-ar nomcup, pizipter appargan турган.

Am po cылып paza cазak, nam-ның toktaal ajttışkыны polza, Tыва teviskeeringe 31 cайlaq şko-lazyн көşkin pajdaıga таарыш-тыр turgussun teen. Po şkolalar-ның eorenir xuussaazy: 6 ajnı 1-den 10-га cedir aзыdarın ege-leeş, 8 ajnı 15-25-te toozar. Uk şkolaların programı po gaş ор-та paryp aзыldar paşkyların pe-letkep turar. Paşkyların uluq nuruazu Kызыldın paşky surgu-ulundan coruur. Uk paşkyların programı-pile paza eoredilge planı, cыskaal-pile kattaj 5 ajnı 20-den cer-le ertirbejin tanış-тырттар pis. Uk şkolaların kozu-un kozuunu-pile paza paar paş-kyların todargajlaarga:

Рарып-хемчик козуунага

1. Kargaga	1 şkola	30 kizi paşkyz Sumbaakkaj.
2. Saqlıga	1 şkola	25 kizi paşkyz Tarı-syryu.
3. Xendelenge	1 şkola	30 kizi paşkyz Manzerıckı.
4. Ajangattıga	1 şkola	45 kizi paşkyz Pujan.
5. Aktın Pajan-kolga	1 şkola	45 kizi paşkyz Tasja.
6. Kıp-seekke	1 şkola	45 kizi paşkyz Camdı.

Kattışkaş 6 şkola 220 eorenikci

Cөөн-хемчик козуунага

1. Solcur, Xandagajttıga	1 şkola	40 kizi paşkyz Picce-ool.
2. Syt-xelge	1 şkola	40 kizi paşkyz Cыbaak-pile Kөk.
3. Xelcykytq (Mancyrek)	1 şkola	40 kizi paşkyz Tokpak.
4. 2 Sumaa Caa-xel ooruunga	1 şkola	50 kizi paşkyz Xapcyk.
5. 3 Sumaa Cajlaq-alaak paazynga	1 şkola	40 kizi paşkyz Xandı-seren.
6. Cыgakkınn Tевe-adarga	1 şkola	34 kizi paşkyz Kertik-ool.

Kattışkaş 6 şkola 244 eorenikci

Uluq-xem козуунага

1. Ejltıq-xemnin хаактыога	1 şkola	30 kizi paşkyz Pelek-pajır.
2. Caa-xeldıy Cajlaq alaakka	1 şkola	30 kizi paşkyz Oolakkaj.
Ezime Kызыl-taqnn Pestıq-karaga	1 şkola	20 kizi paşkyz Lopsan.
3. Xendergenin Azykka	1 şkola	25 kizi paşkyz Pyray.
4. Tus-taqnn Ak-xemge	1 şkola	20 kizi paşkyz Soskur-ool.
5. Yrıynny Xerimege	1 şkola	20 kizi paşkyz Occur.

6 şkola 145 eorenikci

Pii-xem козуунага

1. Tarlaq sumuzunga	1 şkola	25 kizi paşkyz Ergil-ool.
2. Pajan-kol, Sesserliqge	1 şkola	25 kizi paşkyz Caraş-ool.

2 şkola 50 eorenikci

Tees-xem козуунага

1. Erzinnin Mөren askınga	1 şkola	30 kizi paşkyz Tөmyr-ool.
2. Şuurmakın Maşpanıyga	1 şkola	35 kizi paşkyz Sangı-padaraa.
3. Ystıy şnaann Kara-xelge	1 şkola	25 kizi paşkyz Maskır.
4. Kaccıkka	1 şkola	20 kizi paşkyz Maskır.

4 şkola 110 eorenikci

Kaa-xem козуунага

1. Koptunnn Uluq kazaaga	1 şkola	30 kizi paşkyz Şozunaj.
2. Kөk-tejnn Ceder-askınga	1 şkola	30 kizi paşkyz Palcay-ool.

2 şkola 60 eorenikci

Tandy козуунага

1. Kөk-pulunga	1 şkola	40 kizi paşkyz Tymbyy.
2. Eleges, azy Mezegejge	1 şkola	40 kizi paşkyz Sañcat.

Tere-xel козуунага

1. Tere-xelge	1 şkola	30 kizi paşkyz Cerlik-ool.
---------------	---------	----------------------------

Tozu козуунага

1. Pii-xemnin Tobulga	1 şkola	25 kizi paşkyz Cadamaa.
2. Tajga aaldarynga	1 şkola	25 kizi paşkyz Calcıma.

Kызыl-xooraj

Po ystynde ajytkan 31 cайlaq şkolaların, enir cылып cайlaq şkolazynga eorenip turgan uruqlar iji tugaarynga kirip eorenir.

1935 cыlda organizastap turguskan cайlaq şkolaların cetpes turgan cybelerin am po cылып kattap undyrbes polza coguur. Cizeeleerge: men enir cылып al-ды kозуunнарнн cайlaq şkolal-arynga tuzalazy corumda, CXX Syt-xel sumuzun ystyı Işkin paazynga turguzar teen şkolaların paşkyar ol cerge cede peerge, sumu cagyrga ceri paşkyarın ystyı Işkin paazy-ge көşken aaldar-ge corudupkaş olurup algan turgan. Moon xaraazy-pile myn şkola koncuq oraj azyttıgan polgaj. Cangys po sumaa eves, eske sumularga paza mındıq cetpes cyilder turgulaan.

Am po cылып turguzar tep tur şkolaların peletkelin kozuun cerinin organizastap 5 ajdan ege-lep, cайгь şkola turguzar sumu-ların targalar-pile polgaş nam, areve yyrleri-pile kalbak massa-lıq xuraldarn kыыр, ортта cайгь şkolaların sorulgaзын табылырлаы-şaan, uk şkolaların eldep-janzы stol, sandaj, majgyn, ottular ы-ja-zy cergeliq xerekselderni pelet-keer tugajında Kulminnin corut-kan saavıty jozugaar, şkola azy-darın pettinde, şuptu cyylde-rin peletkenip algan turar. Po şkola azydarın munnunda ka-jaa, kandyq cerge turguzarл tep cybeni kozuun cagyrga ceri pilip algan turar uzurlıq, şdatınar polza, ыjaştıq, suq kыды cerge koncuq ekki. Paza şkolaa kırı uruqların pyrytkelin corudup, uruqların xynexin cybezin таа-рыштар coruk cugula. Uk şko-ların eoredilge xerekseli polgaş majgynın paşkyar, Kызыldan ce-dire peer. Pir eves kozuunda enir cылы majgynnar par polza, or-lup eleqdeen cerlerin таардыр septediri cugula tur.

Kызыlda paşky surguulunun direktoru: Lopsan-kenden.

3 ajnı cagylgazın yzykteldirbeeli

Şagaan-aryq poştazynda 1936 cыldın 4 ajnı 9-ka cedir par turar pygy cagylgalar polza:

Cagyga ady	Xuussaalar			Şuptu
	1 cы	6 aj	3 aj	
1. „Şyn“ solun	315	460	12	787
2. „Areve şyn“	165	524	20	783
3. „Xostuoı arat“	107	175	—	282
4. „C. kol medeert“	178	80	—	258
Kattışkaş	769	1309	32	2100

Ystynde cagylgalardan 4 ajnı 1-de solunnun xuussaazy erttip tengen. „Şyn“ solun redaksynda 3 ajnı, 6 ajnı cagylgazın yspener“ tep solunnarın arınnarında yrgyley pizip tur-ar polgaj, onu iji, cangys kizil-er kyyssedip turar polza-taa, cagykların xey nuruazu cagylgazы ysty peerge, onu paş, ud-ur ulaştır cagydyr albas tur.

Moon songaar kandyq-taa cagylgaların xuussaazy tenernin pettinde, pošta ceringe ulaştır cagydyr albyn kım kizi utpas polza coguur.

Pošta ergelekci Aраpсн.

Tırazы 4.748

„Şyn“ solunnun cagylgazın 5.000 cedireel

1936 cыldın 4 ajnı 20-nin xynynge cedir pygy kozuunnar, aldyn uurgajlar, Kызыl-xooraj polgaş oon coogunda sumular-нын „Şyn“ solun cagaанын са-нын көргүзerge:

CERLER ADY	Cagygnı xu-ssaalar			
	1 cы	6 aj	3 aj	Kattışkaş
1. Uluq-xem	302	432	7	741
2. Cөөн-xemcik	375	322	91	788
3. Paryp-xemcik	219	493	71	783
4. Tees-xem	262	214	2	478
5. Tandy	164	116	1	281
6. Tozu	196	24	—	220
7. Kaa-xem	105	93	6	204
8. Pii-xem	118	68	—	186
9. Xaraal-aldın uurgajı	31	18	—	49
10. Kara-peldir aldyn uurgajı	19	11	—	30
11. Koptu aldyn uurgajı	4	3	—	7
12. Pılgazın	8	10	—	18
13. Kызыl-xooraj-pile oon coogunda sumular	366	189	31	586

Şuptu kattışkaş: 2169 1993 209 4371

Tajılyr: 1) Munnunda turgan 3 aj xuussaalyq cagylgalar tengen cybe teleede, moon iştinde kırıeen. Po 3 aj xuussaalyq poop kırıgen cagylgalar caa kırıgen cagylgalar polur tur,

2) Taşkaar yner cagylgalar-pile pol-gaş „Şyn“ solun, poştanın podunga xereqler cagylgalar-pile kady „Şyn“ solunnun pygy parlap turar sanı— 4700 xire poop turar.

Po sannardan көerge „Şyn“ solunnun cagylgazın ындыq-la

Ak-la xarы aga perdi

Ak-la xarы aga perdi
Azy-la şaa cedip keldi.
Azy-pile tenge xeqleer
Araganı şeqledili.

Caqgan xarы erij pedi
Caskı kampan cedip keldi.
Caskı-pile tenge xeqleer
Calcıbystı uzutkaaly.
Arbyn көbej taraa tarıza
Aazy-cemi elbek-le poor.
Agaar soogu cedip keerge
Azyaan maldın cemi polur.
Elbek көbej taralyqda,
Ezi, podu todıq-la poor.

Ergildeliq sook-la keerge
Elbek maldın cemi polur.

Aragalaar azy polza,
azy picce, aaktyq-la tur.
Artık tıkka tender polza,
Azy poluru cajlaş-la cok.

Ezirij peer coruk polza,
Erttem nomdan tudaar coruk.
Emin ertir tender polza,
Ege kuruq sapta tyzer.

Po ыры Kaa-xem kozuunун Koptu sumuzu aratkor Şymcan co-gaatkan.

Kөzer oq aзы

Tandy kozuunун хаматты dan peer corudup kelgen massa yş sumuların kezip corup turar tanıdylgalyq aзынын corudul-kызы eqnyn 35 cыldın 11 aj-gazın 4 ajnı 1-de tynneerge:

Sumular ady	aal-pel-yk	Өреге	Kizi sanı	Kıccel-deen	eorenge şnarı		
					ekki	ortum.	adak
1. Eleges	8	73	163	7	45	63	53
2. Kөk-pulun	7	76	132	8	32	48	52
3. Mezegej	10	63	151	8	42	55	54
Kattışkaş:	25	212	446	23	119	168	159

Moon iştinde er kizi 267, xer-ezenner 179, nam kezıgyny 74, areve kezıgyny 98.

Ystynde cizekten ap көerge, arat con potıarın polit. med-erelin öyledip alınga, po kы-ып cut poop turza-taa, anaа udur massa tanıdylgalyq eoredilgezın

ulrajın eleen xeyj-pile kirzip turar tur.

Moon songaar po sorulganı am-taa-la ханы-ы-pile cedip al-ыnga uluq sorulganı salыр uzurlıq.

Kызы eq ergelekci Kыrgыs-ool.

Xarыssalgalyq redaktor

Lyndyp.

Cidiriq: Po cыldın 4 ajnı 19-га sanadyr şabydar askır cidirdim. an Suxoruslof men şabydar askır cidirdim. Uk maldın cyzynı polza: azyrgы talazında tenmeende „C.C.“ — mındıq temdekti, aattar tal-akky celin cartıktaj taaraan, uluq-

Uk askırn kergen tutkan kizi, Kызыl-xoorajın Xovu kudumczun-da 11 tugaar paзыnda Stepan Suxo-ruslof mence ekkep pergeş cog-uur şannalyga 25 akşan alыр tur.

Kyrynenin 1 tugaar tipografı